

Інтранет-ресурси рукописної та архівної спадщини

У роботі секції «Інтранет-ресурси рукописної та архівної спадщини» взяли участь фахівці в галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, архівознавства і документознавства. Це провідні спеціалісти НБУВ, Миколаївського державного гуманітарного ун-ту ім. Петра Могили, Міжнародного науково-технічного університету, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, НБУВ, Державної наукової педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського, Книжкової палати України імені І. Федорова, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Українського католицького університету.

На засіданні секції обговорювалися проблеми запровадження новітніх програмно-технологічних засобів для інтелектуальної обробки інформації в національних архівосховищах; дискутувалися перспективи розвитку

інтранет-ресурсів рукописної та архівної спадщини. У доповідях всебічно висвітлювалися можливості спеціалізованих структурних підрозділів наукових бібліотек, які зберігають першоджерела у вигляді архівних та рукописних документів, щодо створення єдиних пошукових систем у вигляді електронних баз даних, каталогів та покажчиків у галузі бібліотекознавства, біобібліографії та архівознавства.

Відбулася презентація електронної бази даних на особові архівні фонди Інституту архівознавства НБУВ, для створення якої було використано інформаційно-пошуковий пакет CDS/ISIS для Windows. Старший науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **О. М. Березовський**, один з головних розробників бази, продемонстрував її сьогоденні можливості та окреслив перспективи подальшого формування та використання.

Директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст.

наук **Л. М. Яременко** зазначила, що під впливом поглиблення процесів демократизації українського суспільства зростає роль бібліотек і архівних закладів як установ громадської довіри і інституцій, фонди яких задовольняють широкий спектр потреб суспільства та сприяють розвитку наукових досліджень. Якщо ще вчора головною сферою діяльності архівів було зберігання історичних фондів, то сьогодні головним пріоритетом має стати забезпечення загального доступу до них, і в першу чергу, через інформування про склад і зміст документів шляхом створення електронних ресурсів на основі сучасних інформаційних технологій. Створення та впровадження нових інформаційних продуктів (електронних каталогів, облікових, тематичних, іменних та ін. баз даних) архівної та рукописної спадщини, представлення архівної інформації в інтернеті сприяють піднесенню ролі архівів як вирішального фактора забезпечення одного з фундаментальних громадянських прав демократичного суспільства – права доступу до інформації.

С. В. Сохань у доповіді «Книга-архів» як джерело вивчення документної спадщини київських монастирів: археографічний та книгознавчий аспект» відзначила, що порівняльний аналіз «книги-архіву» зі збірниками копій документів, монастирськими описами цих документів окремо визначеного монастиря із фондів ІР НБУВ та залишків документального архіву цього монастиря дає змогу вирішувати не тільки питання про ступінь повноти «книги-архіву», але і визначити причини появи збірників певного змісту в даний історичний період. Виявлені розбіжності та специфічні особливості «книг-архівів» монастирів при археографічному та книгознавчому дослідженні дають можливість простежити відмінність цих «книг-архівів» з урахуванням різних умов їх створення на території України та мати уяву про загальні та спільні закономірності цього процесу в цілому.

Доповідь **Т. В. Міцан** «Актові документи з колекційних фондів ІР НБУВ як складова інформаційних ресурсів з історії України XVII–XVIII ст.» була присвячена джерелознавчому аналізу документів колекції Всеукраїнського історичного музею імені Т. Г. Шевченка, зокрема дослідженню актових документів, що є цінними джерелами з історії майнових та земельних відносин козацької старшини XVII–XVIII ст. Ці документи становлять унікальну змістовну та репрезентативну частину джерельної бази з вивчення козакознавчої теми і є одним зі складників інформаційних ресурсів з історії України XVII–XVIII ст.

У доповіді **О. А. Іванової** «Напрями вдосконалення баз даних кирилических рукописних книг XIII–XVI ст.» було висвітлено специфіку описування та каталогізації рукописних книг, у тому числі в автоматизованому варіанті; розкрито шляхи вирішення цього питання в ІР НБУВ у вигляді бази даних «Кодекс»; простежено напрями вдосконалення баз даних для користувачів та дослідників; наведено конкретні приклади використан-

ня бази даних у кодикологічних дослідженнях рукописів XVI ст. тощо.

Л. А. Гнатенко у доповіді «Проблеми створення бази даних для Державної реєстрації давніх кирилических кодексів на основі автоматизованої системи бібліотек ІРБИС» відзначила, що основною проблемою створення бази даних давніх пам'яток, яка укладається для Державного реєстру національного культурного надбання, є те, що автоматизована система бібліотек ІРБИС не адаптована для Державної реєстрації давніх кирилических рукописних кодексів (РК). Доповідачка звернула увагу, що необхідним є проведення першого, попереднього, етапу реєстрації кирилических рукописних книг, які зберігаються в книгосховищах України. Необхідність цього етапу зумовлена відсутністю в бібліотеках, архівах, музеях України наукових каталогів РК, які б слугували джерелами для складання Державного реєстру книжкових пам'яток України, науково-методичної літератури, а також фахівців відповідного рівня для виконання такої роботи. Вона також зазначила, що для першого етапу актуальним є розроблення загальнонаукових підходів до створення Державного реєстру, що дозволить виявити кількість, жанровий і хронологічний склад РК, висвітлити основні проблеми їх державної реєстрації та наукового опису.

У доповіді **І. В. Клименко** «Періодичні видання як носії історичної інформації з суспільно-політичного і духовно-культурного життя кін. XIX – поч. XX ст. в Україні» було підкреслено, що специфічними рисами періодичних видань є комплексний і синтетичний характер, а також оперативність подання інформації про певні події. Наявність різних публіцистичних жанрів (статті, кореспонденція, нариси, огляди, звіти, хроніка, оголошення, рецензії), які оперативно фіксують події, явища, відбиваючи дух часу, робить періодичну пресу особливим видом історичних джерел.

І. С. Корчемна у доповіді «До проблеми створення бази даних з обліку архівних документів ІР НБУВ» розглянула питання щодо створення в перспективі бази даних з обліку архівних документів ІР НБУВ, висвітлено шляхи вдосконалення процесу обліку рукописних матеріалів під час комплектування, зберігання та використання, проаналізовано переваги використання сучасної інформаційної системи, яка б надала можливість автоматизувати рутинну роботу із заповнення всієї облікової документації, зв'язаної з прийманням, опрацюванням, перевірянням тощо рукописних матеріалів.

Виступ **О. М. Гальченко** «Науковий опис середньовічних оправ та його формалізація в базі даних «Кодекс» у ІР НБУВ» був присвячений проблемам формалізації наукового опису на оправи кирилических рукописних книг XII–XVI ст. для бази даних «Кодекс», що створена в ІР НБУВ. На прикладі заповнення рубрики «Оправа» автор розглядає складові елементи оправи, які необхідно вносити до бази, щоб дослідники змогли скласти уявлення про її техніко-конструктивні особливості, характерні для конкретних типів та видів оправ.

Було визнано за доцільне застосувати три рівні деталізації опису оправи відповідно до часу їх виготовлення. Перший рівень опису – це оправи, створені до XVI ст. включно, другий – XVII–XVIII ст., третій – XIX–XX ст. Найбільш детальним є перший рівень опису з огляду на те, що до наших днів дійшла незначна кількість первинних оправ, а саме вони найбільш цікаві для дослідників. При описуванні оправ другого рівня слід звертати увагу на художнє оформлення, яке має велике значення для визначення їх регіонального походження. Описування оправ третього рівня не вимагає докладної деталізації через однотипність їх конструкцій.

Доповідь **О. М. Березовського** «Електронні бази даних Інституту архівознавства: сучасний стан та перспективи» була присвячена проблемам автоматизації науково-довідкового апарату в архівах. Доповідач зазначив, що для створення документних баз даних було використано інформаційно-пошуковий пакет CDS/ISIS для Windows. Охарактеризовано основні параметри та особливості даного пакету прикладних програм, що відрізняють CDS/ISIS від інших систем управління базами даних. Визначено основні поля та параметри електронних баз даних, створених на Архівний фонд НАН України. Охарактеризовано локальну систему керування та пошукову систему баз даних. Висвітлено можливість та перспективу застосування в базах даних гіпертексту та гіпермедіа. Охарактеризовано сучасний стан та перспективи використання електронних баз даних Інституту архівознавства НБУВ.

Доповідь **Г. В. Індиченко** «Інформаційні ресурси Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерело з вивчення академічної науки країн Прибалтики» присвячена аналізу інформаційних ресурсів НБУВ з історії та сучасного стану академічної науки країн Балтії. У доповіді зазначалося, що на сучас-

ному етапі в науковому середовищі України широко обговорюються питання реформування науки країни, оптимізації діяльності науково-дослідних установ, збалансування системи досліджень, яка б задовольнила суспільство і науку в цілому. Доповідач звернула увагу на те, що вивчення зарубіжного досвіду організації академічної науки набуває актуального значення для нашої країни, а посилення ролі науки в житті сучасного суспільства супроводжується підвищенням інтересу до наукового знання, форм організації науки в інших країнах. Необхідним також є ознайомлення наукової громадськості із сучасними досягненнями зарубіжних академічних наукових товариств і академій наук; у цьому аспекті викликають інтерес сучасні науково-дослідні реалії країн Балтії. Охарактеризовано інформаційні ресурси офіційних веб-сайтів Естонської, Латвійської, Литовської академій наук.

Підбиваючи підсумки роботи секції, Л. М. Яременко підкреслила, що виголошені доповіді та жвава дискусія з їх обговорення свідчать про певні здобутки архівів і бібліотек у розробленні електронних ресурсів своїх документних фондів та велику зацікавленість наукової спільноти у всебічному і якнайшвидшому доступі до цієї інформації. Можна також констатувати, що зростаюче впровадження електронних технологій у використання та збереження архівних і рукописних фондів та колекцій, створення новітніх сучасних форм загального доступу до інформаційного потенціалу документів надає бібліотекам і архівним інституціям у XXI ст. нові, ширші можливості та значно підносить їх суспільне та культурне значення.

Л. Яременко,
директор Інституту архівознавства НБУВ,
канд. іст. наук
Т. Міцан,
с. н. с. НБУВ, канд. іст. наук